

บทที่ 3

ลักษณะคดีที่ฟ้องขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินของผู้เสียหาย การฟ้อง การพิจารณา การพิพากษา การบังคับคดี และการขอใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิด แก่ผู้เสียหายในประเทศไทย

3.1 ลักษณะคดีที่ฟ้องขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินของผู้เสียหาย การฟ้อง การพิจารณา การพิพากษาและการบังคับคดี

3.1.1 ลักษณะคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา

คดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาหมายถึงคดีเช่นใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัตินิยามศัพท์หรือความหมายไว้ คงมีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 บัญญัติว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจระงับคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง" ซึ่งประเด็นในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ดร.หยุดแสงอุทัย เคยตั้งข้อสังเกตไว้พร้อมกับเสนอให้มีคำนิยามศัพท์ไว้ให้ชัดเจนในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 400-10/2515 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2515 แต่ทว่าที่ประชุมมีความเห็นว่า เป็นเรื่องที่ไม่อาจนิยามลงไปให้แน่ชัดได้ว่าอย่างไรเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แต่เมื่ออ่านจากหลายมาตราประกอบกันแล้วจะเข้าใจได้ว่าเป็นอย่างไร จากเหตุผลนี้ทำให้คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ไม่มีบทนิยามศัพท์ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันคงมีแต่เพียงคำอธิบายทางตำรากฎหมายและศึกษาได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอยกขึ้นมาถ้อยตามลำดับ ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย¹ ได้อธิบายว่า "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" นั้นหมายความว่า มูลกรณีที่การกระทำของจำเลยที่จะอ้างว่าเป็นความผิดอาญานั้น ได้มีข้ออ้างในคำฟ้องคดีแพ่งว่าเป็นการละเมิด และโจทก์ได้ขออย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- ก. การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน
- ข. เรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการละเมิดที่จำเลยได้กระทำ"

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ และศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย² ได้ อธิบายว่า "ในบรรดาคดีอาญาที่ฟ้องต่อศาลนั้น อาจจะมีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องไปด้วยได้หลายประการ เช่นว่า ท่านถูกผู้ร้ายลักนาฬิกาข้อมือไป การฟ้องให้ลงโทษผู้ร้ายฐานลักทรัพย์เป็นคดีอาญาและนอกจากนี้ท่านยังมีนาฬิกาที่จะฟ้องต่อศาล ขอให้ผู้ร้ายคืนนาฬิกาให้ท่าน หรือใช้ราคาแห่งนาฬิกาให้ท่าน ดังนี้เป็นคดีแพ่ง นอกจากนี้การกระทำผิดในคดีอาญานั้นยังอาจจะ เป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดถูกฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น การทำร้ายร่างกาย เป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องเสียค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดประโยชน์ในอาชีพ อย่างนี้แหละ เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา"

ศาสตราจารย์ประเทือง กิริติบุตร³ ได้อธิบายว่า "การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาคือการฟ้องขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญา เพราะฉะนั้นการกระทำผิดทางอาญาบางชนิดในขณะเดียวกัน เป็นการละเมิดในทางแพ่งด้วย เช่น การขับรถชนคนโดยประมาทได้รับบาดเจ็บ นอกจากผิดอาญายังต้องรับผิดชอบ

¹หยุด แสงอุทัย, "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษานิติภา", หน้า 456.

²สัญญา ธรรมศักดิ์, "คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดย ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย", พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร; แสงทองการพิมพ์, 2530), หน้า 310-311.

³ประเทือง กิริติบุตร, "กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1." พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 63-64.

ใช้ความเสียหายทางแพ่งด้วย หรือการกระทำให้เสียหายทางอาญาต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายในทางแพ่งด้วย"

ศาสตราจารย์คณิง ฤาไชย⁴ ได้อธิบายว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นการฟ้อง ขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาคดีแพ่งที่ถือว่าเกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาหมายความถึงคดีแพ่งที่มีมูลทางแพ่งและทางอาญา โดยอาศัยกฎหมายเกณฑ์ความรับผิดในสาระสำคัญเป็นของตนเองเดียวกัน...แต่ถ้าการกระทำซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งและทางอาญา ได้อาศัยกฎหมายเกณฑ์ความรับผิดแตกต่างกันในสาระสำคัญ ไม่ถือว่าคดีแพ่งนั้นเกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา"

ศาสตราจารย์เริงธรรม ลัดพลี⁵ ได้อธิบายว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นคดีที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญาในเรื่องนั้น ๆ โดยตรงขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือที่เรียกว่าคดีอาญาสิ้นไหมกล่าวคือการกระทำผิดอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งติดตามด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2511)"

---

⁴คณิง ฤาไชย, "กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 แก้ไขเพิ่มเติมโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร; มิตรนราการพิมพ์, 2530), หน้า 128-129.

⁵เริงธรรม ลัดพลี, "คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," (กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2529), หน้า 81.

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร⁶ ได้อธิบายว่า "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้แก่ คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือให้ใช้ราคาทรัพย์สินหรือให้ใช้เงินค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการละเมิดอันเป็นความผิดอาญาที่ได้ฟ้องร้องกัน เช่น คนร้ายลักทรัพย์ไปอาจฟ้องคนร้ายเป็นคดีอาญาขอให้ลงโทษฐานลักทรัพย์ และอาจฟ้องเป็นคดีแพ่งรวมกันไปกับฟ้องคดีอาญาดังกล่าว ขอให้ศาลสั่งให้คนร้ายคืนทรัพย์สินที่ลักไป และถ้าไม่อาจคืนได้ก็ให้ราคาทรัพย์สินนั้น หรือมีผู้ตีศีรษะผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กาย เมื่อฟ้องขอให้ลงโทษผู้ต้องหาฐานทำร้ายร่างกาย ในศาลแพ่งเดียวกันอาจขอให้ศาลสั่งให้ผู้นั้นชำระค่าสินไหมทดแทนในการที่ทาให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กายก็ได้ เดิมเรียกคดีชนิดนี้ว่า "คดีอาญาสินไหม"

อาจารย์กุศล บุญยืน⁷ ได้อธิบายว่า "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญา หรืออาศัยมูลความผิดทางอาญา เช่น จำเลยลักรถยนต์ของผู้เสียหาย การกระทำของจำเลยเป็นความผิดอาญาฐานลักทรัพย์ และเป็นการทำละเมิดต่อผู้เสียหายในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นส่วนคดีแพ่ง หรือจำเลยขับรถชนผู้เสียหายโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส แขนขาขาด เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 และเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย จะต้องใช้ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ ค่าเสียความสามารถในการประกอบกิจการงาน และค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444-446 เป็นต้น การเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นคดีส่วนแพ่ง"

⁶พิพัฒน์ จักรางกูร, "คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา."

(กรุงเทพมหานคร; ห.จ.ก.พิมพ์อักษร, 2536), หน้า 97.

⁷กุศล บุญยืน, "คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา."

(กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์ยงพลเทรดดิ้ง, 2528), หน้า 133.

อาจารย์คัมภีร์ แก้วเจริญ⁸ ได้อธิบายว่า "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึงคดีซึ่งผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจกล่าวหาฟ้องทุกข์ หรือฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้ เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่ว ๆ ไป และในขณะเดียวกันยังมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อทดแทนความเสียหายที่ตนได้รับเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญานั้น อีกด้วย"

อาจารย์ถาวร เกียรติทับทิว⁹ ได้อธิบายว่า "คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้แก่ คดีที่มีมูลฟ้องร้องทางแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อ ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน และสิทธิต่าง ๆ อันเป็นการกระทำที่เป็นละเมิดในทางแพ่ง"

จากคำอธิบายของนักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญานั้น เรื่องนั้น ๆ โดยตรง และคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.1.2 กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ความผิดฐานเข้าพนักงานยกยอก (บทประมวลกฎหมายอาญามาตรา 147)

---

⁸คัมภีร์ แก้วเจริญ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, หน่วยที่ 1-7 สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์สมมิตร), หน้า 449.

⁹ถาวร เกียรติทับทิว, เอกสารการสอนวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2534), หน้า 160.

คำพิพากษาฎีกาที่ 631/2510 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งให้พนักงานอัยการ เรียกทรัพย์สิ้นหรือราคาสิ้นในคดียกยอกันนั้นย่อมหมายรวมถึงคดีเจ้าพนักงาน ยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วย

ความผิดฐานเจ้าพนักงานรับสินบน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149)

คำพิพากษาฎีกาที่ 378/2520 ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 ฐานรับสินบน ซึ่งไม่อาจเป็นความผิดตามมาตรา 337 ฐานกรรโชกทรัพย์ อัยการไม่มีอำนาจ ขอให้จำเลยคืนทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1042-1043/2520 ศาลประทับฟ้องคดีที่โจทก์ร้องขอให้ลงโทษ จำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 กับใช้ค่าเสียหายอีก 18,000 บาท จำเลยให้การปฏิเสธในวันนัดสืบพยาน ไม่มีพยานโจทก์มาศาลศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาต้องกันให้ยกฟ้อง โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ บุกรุก ทำให้เสียทรัพย์และขอให้ชดเชยค่าเสียหายเป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ประทับฟ้องหมายเรียกจำเลยแก้คดี อันเป็นการรับฟ้องคดีส่วนอาญา และส่วนแพ่งแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องรับฟ้องส่วนแพ่งอีก ศาลชั้นต้นสั่งให้หมายเรียกจำเลยแก้คดีให้โจทก์นำส่งหมายเรียกภายใน 3 วัน มิได้สั่งให้จำเลยแก้คดีภายใน 8 วัน ศาลชั้นต้นออกหมายเรียกกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์ในวันที่ 12 มกราคม 2519 เมื่อโจทก์เป็นผู้นำส่งหมายเรียก ก็ถือได้ว่าโจทก์ทราบวันนัดสืบพยานโจทก์แล้ว โดยศาลไม่จำเป็นต้องแจ้งทั้งในวันนัดสืบพยานโจทก์ ทนายโจทก์ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี แสดงว่าโจทก์และทนายโจทก์ทราบคำสั่งศาลเรื่องวันนัดสืบพยานโจทก์แล้วอนึ่งคดีนี้เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาดังกล่าวแล้ว โจทก์ย่อมมีหน้าที่นำสืบก่อน โดยไม่จำเป็นต้องมีการนัดพร้อม นัดชี้สองสถาน นัดสืบพยานโจทก์ โดยแจ้งวันนัดให้คู่ความทราบดังที่โจทก์ฎีกา การดำเนินกระบวนการพิจารณาและคำสั่งของศาลชั้นต้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว พิพากษายืน

ความผิดฐานเลียนเครื่องหมายการค้า [ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (1)]

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 911/2520 ศาลลงโทษจำเลยฐานใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272(1) โจทก์เป็นผู้แทนจำหน่ายสินค้านั้น ไม่ได้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าโจทก์ไม่ใช้ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องจากความผิดอาญานั้น โดยอาศัยอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 168

ความผิดฐานหมิ่นประมาท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326, 328)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 273-275/2502 โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด หว่าจำเลยนำข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ แต่ก่อนฟ้องคดีแพ่ง โจทก์ได้ฟ้องจำเลยในคดีอาญาหว่าจำเลยโฆษณาหมิ่นประมาทในข้อความอย่างเดียวกัน และขอให้จำเลยพิสูจน์ความจริงด้วย ดังนี้เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เมื่อคดีอาญาฟังเป็นยุติว่าจำเลยได้โฆษณาไปตามความเป็นจริง โดยสุจริตจำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง

ความผิดฐานลักทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2520 สลากกินแบ่งรัฐบาลที่จำเลยลักไปนั้นเป็นสลากกินแบ่งที่ถูกรางวัลแล้วจึงเป็นทรัพย์ที่มีราคาเท่ากับเงินรางวัลที่จะได้รับซึ่งเป็นราคาทรัพย์ที่จำเลยลักไปโดยแท้จริง เมื่อจำเลยนำไปรับเงินผู้เสียหายย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับเงินรางวัลเท่ากับต้องสูญเสียเงินจำนวนดังกล่าวไปเนื่องจากการกระทำผิดของจำเลยโดยตรงพนักงานอัยการจึงมีสิทธิขอให้จำเลยคืนเงินรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลแก่ผู้เสียหายได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

ความผิดฐานฉ้อโกง (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1654/2520 พนักงานในรัฐวิสาหกิจแก้ไขเอกสารใบสั่งจ่ายเบิกเงินสดเพิ่มจำนวนขึ้น เอาเงินที่เบิกเกินไว้ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 268 341 อัยการขอให้ชำระราคาทรัพย์ที่ฉ้อโกงไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้

ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2744/2530 จำเลยทั้ง 3 คน ร่วมกันกระทำความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนแม้จำเลยเพียงบางคนเป็นผู้รับเงินจากผู้เสียหาย จำเลยทุกคนก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายคืนแก่ผู้เสียหายทุกคน

ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1055/2509 ฟ้องคดีอาญาว่าจำเลยโกงเจ้าหนี้โดยจำเลยกู้เงินจากที่ไปหนี้ยังไม่ทันชำระก็โอนที่ดินให้แก่ผู้อื่นศาลเห็นว่าจำเลยได้กู้เงินและยังไม่ได้ชำระจริงดังฟ้อง แต่จำเลยก็ยังไม่ได้ใช้สิทธิทางศาลฟ้องจำเลยให้ชำระหนี้ การที่จำเลยโอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่นไปจึงไม่เป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ พิพากษายกฟ้องโจทก์ คดีถึงที่สุด โจทก์จึงมาฟ้องในทางแพ่งให้จำเลยชำระหนี้เงินกู้รายนี้ จำเลยให้การปฏิเสธ ชั้นพิจารณาโจทก์จำเลยต่างอ้างพยานหลักฐานในคดีอาญา แล้วไม่สืบพยาน ศาลฎีกาเห็นว่าในการพิจารณาคดีอาญานั้นศาลได้หยิบยกประเด็นที่ว่าจำเลยได้กู้เงินจากที่ไปหรือไม่ มาวินิจฉัยก่อน แล้วฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กู้เงินจากที่ไปและค้างต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยตามฟ้อง แล้วจึงวินิจฉัยต่อไปว่าการกระทำของจำเลยเป็นการโกงเจ้าหนี้หรือไม่ ฉะนั้นประเด็นที่ว่าจำเลยได้กู้เงินไปตามสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องหรือไม่จึงเป็นประเด็นโดยตรงที่ศาลหยิบยกขึ้นวินิจฉัยไว้ในคดีอาญา เมื่อโจทก์มาฟ้องทางแพ่งให้จำเลยชำระเงินกู้และดอกเบี้ยรายเดียวกันนี้ จึงเป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในการพิพากษาคดีแพ่งนี้ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาว่าจำเลยได้กู้เงินจากที่ไปจริงยังคงค้างชำระต้นเงินและดอกเบี้ยตามฟ้อง

ความผิดฐานยักยอก (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2766/2532 โจทก์ฟ้องคดีแพ่งกล่าวหาว่าจำเลยที่ 1 ที่ 2 ได้กระทำความละเมิดโจทก์ โดยร่วมกันทุจริตเบียดบังข่าวสารของโจทก์ไป และขอให้ชดเชยเงินค่าข่าวสาร ซึ่งเป็นมูลคดีเดียวกับคดีอาญาซึ่งกล่าวหาว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 ร่วมกันทุจริตเบียดบังข่าวสารของโจทก์ไป ขอให้ลงโทษและขอให้คืนหรือใช้ราคาข่าวสารเช่นเดียวกัน จึงเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46

ความผิดฐานรับของโจร (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1212/2530 จำเลยที่ 1 ที่ 2 มีความผิดฐานร่วมกันชิงทรัพย์ จำเลยที่ 3 มีความผิดฐานรับของโจรเฉพาะเตารีดไฟฟ้า และจำเลยที่ 4 มีความผิดฐานรับของโจรเฉพาะวิทยุสเตอริโอเท่านั้น เมื่อทรัพย์ทั้งสองสิ่งนี้ผู้เสียหายได้รับคืนไปแล้ว จำเลยที่ 3 และที่ 4 จึงไม่ต้องร่วมกับจำเลยอื่นคืนหรือใช้ราคาที่ยังไม่ได้คืนแก่ผู้เสียหายอีก แม้จำเลยที่ 3 ไม่ได้ฎีกาปัญหานี้ขึ้นมา ศาลฎีกาก็แก้ไขเสียให้ถูกต้องได้ เพราะเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358)

คำพิพากษาฎีกาที่ 3850/2526 คดีอาญาที่โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองหาว่าร่วมกันฉีกสัญญาก่อสร้างทิ้ง ขอให้ลงโทษฐานทำให้เสียทรัพย์ ศาลมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องจำเลยที่ 1 ครั้นพิจารณาแล้วลงโทษจำเลยที่ 2 ดังนี้โจทก์มาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยทั้งสองเป็นคดีแพ่ง ขอให้จริงในคดีอาญาคงผูกพันเฉพาะจำเลยที่ 2 ไม่ผูกพันถึงจำเลยที่ 1 ด้วย ศาลในคดีแพ่งจึงฟังว่าจำเลยที่ 1 มีส่วนร่วมรู้เห็นกับจำเลยที่ 2 ในกรณีที่จำเลยที่ 2 ฉีกสัญญาอันเป็นการร่วมกันทำลายเปิดต่อโจทก์ได้

ความผิดฐานบุกรุก (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1172/2513 ในกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์ จำเลยบุกรุกและลักทรัพย์และขอให้ห้ามจำเลยกับบริวารเข้าเกี่ยวข้องในที่พิพาท ตลอดจนให้ชดเชยค่าเสียหายทดแทนให้โจทก์นั้น เมื่อในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยไว้ถึงที่สุดแล้วว่าโจทก์มิใช่เจ้าของที่พิพาท ดังนี้ศาลฎีกาจะต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาดังกล่าว ฉะนั้นที่โจทก์ฎีกาขอให้พิพากษาคดีส่วนแพ่งว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์ จึงฟังไม่ขึ้น

3.1.3 กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ความผิดฐานบิดกันทางสาธารณะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2522 จำเลยชุดและบิดทางสาธารณะโจทก์ชักนำพามา
ทานาไม่ได้อ มีปัญหาศาลฎีกาว่า คดีนี้เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา หมายเลขแดงที่
908/2518 ของศาลชั้นต้นหรือไม่ และคดีโจทก์ขาดอายุความแล้วหรือไม่

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยชุดทางและล้อมรั้วปิดกั้นทางสาธารณะซึ่งอยู่ทางทิศ
เหนือของนาโจทก์ตามสำเนาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 908/2518 เฉพาะแต่รัฐเท่านั้นที่จะฟ้อง
จำเลยได้ โจทก์มิใช่ผู้เสียหายในความผิดดังกล่าว การที่โจทก์จะฟ้องคดีนี้เรียกค่าสินไหมทด
แทนได้หรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับว่าโจทก์ได้รับความเสียหายเป็นพิเศษจากการที่จำเลยชุดและ
ล้อมรั้วปิดกั้นทางสาธารณะเพียงใดหรือไม่ การฟ้องคดีนี้จึงมิได้อาศัยผลแห่งคดีอาญาดังกล่าว
ฉะนั้นคดีนี้จึงไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายเลขแดงที่ 908/2518 จึงไม่อยู่ใน
บังคับแห่งอายุความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรค 3 และ
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 168 เมื่อโจทก์มาฟ้องเป็นคดีนี้เกินกว่า 1 ปี นับแต่
วันทาละเมิด คดีของโจทก์จึงขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448

ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2866/2516 คดีฟ้องขอให้จำเลยชำระเงินตามเช็คไม่เป็นคดีแพ่ง
เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิด
จากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 มาตรา 3 เพราะไม่ต้องอาศัยมูลความผิดในทางอาญานั้น จะนำ
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้บังคับไม่ได้

ความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4176/2528 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยรื้อถอนอาคารส่วนที่
ปลูกสร้างโดยมิได้รับอนุญาต การดำเนินคดีเป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดตั้งแต่เจ้าพนักงาน
งานท้องถิ่นให้ระงับการก่อสร้าง ให้รื้อถอนอาคารที่ไม่ได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนเจ้าพนักงาน
ท้องถิ่นมีอำนาจร้องขอต่อศาล ให้รื้อถอนการดำเนินคดีดังกล่าวมิได้เนื่องจากมูลความผิดทาง
อาญานความผิดต่อพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร การฟ้องขอให้บังคับให้จำเลยรื้อถอนอาคารจึง
มิใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาดังกล่าว จะนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาฟัง เป็นยุติในคดีแพ่ง
หาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 693/2530 การฟ้องขอบังคับให้จำเลยรื้อถอนอาคารที่ก่อสร้างไม่ถูกต้องตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร มิได้สืบเนื่องมาจากมูลความผิดทางอาญาในความผิดต่อพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 จึงมิใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา จะนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามารับฟังเป็นยุติในคดีแพ่งไม่ได้

คดีเรื่องเลิกจ้างไม่เป็นธรรม และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณา
คดีในศาลแรงงาน พ.ศ. 2522

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2133/2531 การฟ้องคดีเรื่องเลิกจ้างไม่เป็นธรรมเป็นการฟ้องตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงาน และวิธีพิจารณาคดีแรงงาน มาตรา 49 ซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานหาใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาไม่ ศาลแรงงานกลางไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

3.1.4 คดีอาญาสิ้นไหม

เมื่อได้ศึกษาจากประวัติศาสตร์กฎหมาย นับแต่เริ่มมีการบัญญัติให้มีการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ จนกระทั่งถึงปัจจุบันจะไม่พบคำว่า "คดีอาญาสิ้นไหม" ปรากฏอยู่ในตัวบทกฎหมายใดเลย คงปรากฏเพียงเป็นการเรียกขานในวงการนักกฎหมาย จากคำอธิบายทางตำรา หรือหนังสือรวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาบางเล่มเท่านั้น เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 116/2461 หน้า 152 เรียกว่า "อาญาสิ้นไหม" แต่บางเล่มก็เรียก "แพ่งอาชญาปนกัน" เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 933/2476 หน้า 1447

นอกจากนั้น ในคำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยศาสตราจารย์ เรืองธรรม ลัดพลี หน้า 8 ก็ได้อธิบายว่า "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นคดีที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง ขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือที่เรียกว่า "คดีอาญาสิ้นไหม" กล่าวคือการกระทำผิดอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งตามมาด้วย

ในคำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร หน้า 97 ก็ได้อธิบายว่า "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ได้แก่คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สินหรือให้ใช้เงินค่าทดแทนความเสียหาย เนื่องจากการละเมิดอันเป็นความผิด

อาญาที่ได้ฟ้องร้องกัน ซึ่งเดิมเรียกคดีชนิดนี้ว่า "คดีอาญาสินไหม"

และคำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึง การไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171 โดยอาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร หน้า 424-425 ได้อธิบายว่า "การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น แต่เดิมเรียกว่าคดีอาญาสินไหม คือ การฟ้องคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายมีการเรียกร้องทางแพ่งรวมอยู่ด้วย"

สรุปได้ว่าคำว่า "คดีอาญาสินไหม" เป็นเพียงการใช้เรียกขานกันในทางปฏิบัติ เท่านั้น หากใช้คำในบทบัญญัติของกฎหมาย (LEGAL TERM) ไม่¹⁰

อย่างไรก็ดีนักกฎหมายบางท่าน¹¹ มีความเห็นว่า "คดีอาญาสินไหม" คือคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยยื่นฟ้องทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งในฟ้องเดียวกันต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาตาม มาตรา 40, 254 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ส่วนคดีที่อัยการฟ้องคดีอาญาและมีคำขอท้ายฟ้องตาม มาตรา 43 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแทนผู้เสียหายกับคดีที่ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการทุกกรณีที่อัยการโจทก์มีคำขอท้ายฟ้องตาม มาตรา 43 นั้น มิใช่คดีอาญาสินไหม หรือแม้แต่คดีอาญาที่อัยการฟ้อง และมีคำขอท้ายฟ้องเรียกค่าทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตาม มาตรา 43 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งผู้เสียหายจะบังคับคดีจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตาม มาตรา 253 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็มิใช่คดีอาญาสินไหมเช่นเดียวกัน

คดีที่ฟ้องเป็นคดีอาญาสินไหมได้คือคดีอาญาทุกประเภท ซึ่งการกระทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องเป็นคดีอาญาสินไหมได้ทั้งสิ้น ไม่ได้จำกัดไว้เฉพาะคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เท่านั้น อาทิ คดีฆ่าคนตาย ทาร้ายร่างกาย วางเพลิงเผาทรัพย์

¹⁰พินล รัษฎีย์, "คดีอาญาสินไหม กับค่าธรรมเนียมที่ใหม่ (ค่อยจะ) เป็นธรรม," วารสารอัยการ 12 (กุมภาพันธ์ 2532), หน้า 34.

¹¹พินล รัษฎีย์, "เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35.

ผู้อื่นทำให้เสียหายเป็นต้น ซึ่งต่างจากกรณีอัยการฟ้องจะขอทำฟ้องเกี่ยวกับทรัพย์สินได้เพียงคดีอาญาที่เกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน 9 ประเภทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เท่านั้น¹²

กรณีดังกล่าวนี้ นักกฎหมายส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกดังกล่าว เพราะเมื่อบทบัญญัติในเรื่องที่ทำอำนาจแก่พนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์สิน หรือให้ชำระค่าแทนผู้เสียหาย เป็นบทบัญญัติในหมวดที่ว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแล้วก็ย่อมเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือคดีอาญาสิ้นไหมด้วยการพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีอาญาสิ้นไหมหรือไม่เป็นคนละเรื่องกับประเด็นที่ว่าเมื่อเป็นคดีอาญาสิ้นไหม หรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแล้วอำนาจฟ้องของผู้เสียหายจะแตกต่างกับอัยการอย่างไร

3.1.5 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึงคดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งโดยปกติหมายถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งและทางอาญา โดยอาศัยกฎหมายที่ความรับผิดในสาระสำคัญเป็นทานองเดียวกันผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญามี 2 ประเภท คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งเนื่องจากการกระทำผิดอาญา กับพนักงานอัยการ

---

¹²นักกฎหมายที่มีความเห็นในแนวนี้อีกท่านคือ อาจารย์ประกอบ หุตะสิงห์ ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า "กรณี มาตรา 43 และ 44 นั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา ไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา" (จากรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 401-11/2515 ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2515) อ้างใน มนุ รัตนาสิน, "การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ; ศึกษาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์," หน้า 42.

- ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 การพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง ดังนั้น ผู้มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงต้องเป็นผู้ที่ถูกรุ้ได้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของตนตามกฎหมายแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 หรือนัยหนึ่งเป็น "ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง" ฉะนั้น ผู้มีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา นอกจากต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) แล้วจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 อีกด้วยจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้โดยไม่มีจำกัดฐานความผิด

- พนักงานอัยการ ในวิธีพิจารณาความแพ่ง พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีส่วนแพ่งเพราะมิใช่ผู้ได้รับความเสียหายตามมาตรา 55 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติว่าอำนาจพนักงานอัยการดำเนินคดีแพ่งได้หลายกรณี เช่น ตามมาตรา 29 34 53 60 64 66 79 84 91 93 96 1251 1291 1293 1463 1545 1556 1562 1676 1679 เป็นต้น เนื่องจากข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งรวมอยู่ในข้อเท็จจริงของคดีอาญา โดยเฉพาะคดีความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์อันเป็นผลโดยตรงจากการกระทำความผิดในมูลทางอาญา ซึ่งหลักในทางแพ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ให้เจ้าของมีสิทธิติดตามเอาคืนจากผู้ไม่มีสิทธิยึดถือไว้ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงกำหนดให้พนักงานอัยการฟ้องในทางแพ่งแทนผู้เสียหายได้ในบางกรณีและในคดีบางประเภทที่เกี่ยวกับทรัพย์ โดยเหตุที่ข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งรวมอยู่ในเนื้อหาของคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 จึงให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาคืนแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของในความผิดรวม 9 ประเภท คือ ลักทรัพย์ รั้งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อโกง ยักยอก และรับของโจร (ความผิดฐานโจรสลัดมีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 302 แต่ใน ประมวลกฎหมาย

อาญาไม่มีบัญญัติไว้ คงมีบทบัญญัติทางอาญาเดียวกันกับความผิดฐานโจรสลัดตาม มาตรา 7 (3) ว่า ความผิดฐานชิงทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 337 ความผิดฐานปล้นทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง แม้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรจะต้องรับโทษในราชอาณาจักร) แต่เรียกค่าเสียหายอย่างอื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ รวมไปถึงช่วยไม่ได้ และวิธีข้อนั้นพนักงานอัยการต้องมีคำขอรวมไปกับฟ้องคดีอาญา หรือจะยื่นคำร้องในระหว่างคดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้¹³ และคำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีอาญา¹⁴ แต่จะยื่นฟ้อง เป็นคดีแพ่งอีกส่วนหนึ่งไม่ได้

3.1.6 คดีที่เรียกทรัพย์สินหรือราคาได้ และไม่ได้

โดยปกติแล้วผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา มีสิทธิฟ้องเรียกทรัพย์สินที่ได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาหรือให้จำเลยชดเชยราคาทรัพย์สินคืนได้ โดยไม่จำกัดฐานความผิดทางอาญา แต่สำหรับพนักงานอัยการนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ให้อำนาจที่จะเรียกทรัพย์สินหรือราคา แทนผู้เสียหายได้ตามฐานความผิดทางอาญาเพียง 9 ประเภทตามที่บัญญัติไว้เท่านั้น มีตัวอย่างคำพิพากษาดังนี้

คดียกยก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นั้น หมายรวมรวมถึง เจ้าพนักงานยกยกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2511) การที่จำเลยลักสลากกินแบ่งที่ถูกรางวัลแล้ว สลากกินแบ่งจึงเป็นทรัพย์สินที่มีราคาเท่ากับเงินรางวัลที่จะได้รับ ซึ่งเป็นราคาทรัพย์สินที่จำเลยลักไปโดยแท้จริง เมื่อจำเลยนำไปรับเงินผู้เสียหายย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับเงินรางวัล เท่ากับต้องสูญเสียเงินจำนวนดังกล่าวไปเนื่องจากการกระทำของจำเลยโดยตรง อัยการมีสิทธิขอให้จำเลยคืนเงินสลากกินแบ่งแก่ผู้เสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 372/2520) และในกรณีที่ศาลยกฟ้องคดีส่วน

¹³ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคหนึ่ง

¹⁴ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคสอง

อาญา ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1039/2516 ประชุมใหญ่ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1657/2520)

ข้อสังเกต ในกรณีที่คดีอาญานั้นระงับไป พนักงานอัยการไม่มีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย เช่น พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานรับของโจร และมีคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหายด้วย แม้ผู้เสียหายจะเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการเมื่อจำเลยถึงแก่ความตาย สิทธิในคดีอาญามาฟ้องของอัยการโจทก์ และโจทก์ร่วมย่อมระงับไป และคำขอให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาย่อมตกไปด้วย ต้องจำหน่ายคดีจากสารบบความ (คำสั่งศาลฎีกาที่ 3271/2531) และในกรณีฐานฉ้อโกง เมื่อผู้เสียหายและจำเลยยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิในคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39 (2) ลงโทษจำเลยในความผิดฐานนี้ไม่ได้ อัยการโจทก์จึงไม่มีสิทธิขอให้ศาลบังคับจำเลยใช้เงินคืนแก่ผู้เสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 828/2528) ฟ้องฐานฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 แต่เป็นฉ้อโกงธรรมดาตามมาตรา 341 เมื่อคดีขาดอายุความ สิทธิในคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39 (6) อัยการไม่มีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนโจทก์ร่วมตามมาตรา 43 คำขอส่วนแบ่งของโจทก์ร่วมที่ขอถือตามคำฟ้องของอัยการย่อมตกไปด้วย ต้องจำหน่ายคดีจากสารบบความ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1491/2531)

กรณีที่อัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคามาไม่ได้ เช่น อัยการไม่มีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ เพราะความผิดฐานโกงเจ้าหนี้อยู่คนละหมวดกับความผิดฐานฉ้อโกง เป็นความผิดอีกหมวดหนึ่งโดยเฉพาะ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 392/2506) ฐานเจ้าพนักงานเรียกสินบนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 เพราะไม่ใช่ความผิดฐานกรรโชกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 337 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1546/2511, และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 378/2520) ฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 119-120/2518) ฐานปลอมเอกสารสิทธิตาม ป.อ. มาตรา 265 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2830/2524)

กรณีที่ถือว่าไม่ได้ว่าเป็นทรัพย์สินหรือราคาอันจะเรียกเอาได้ หมายความว่าแม้เป็นคดีที่อัยการมีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แต่ถ้าทรัพย์สินหรือราคาที่ถูกเรียกคืนมิได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ก็เรียกไม่ได้ เช่น ผู้เสียหาย

เสียเงินค่าไถ่ทรัพย์สิน ในคดีรับของโจร อัยการเรียกเงินค่าไถ่ทรัพย์สินแทนไม่ได้ เพราะเงินค่าไถ่เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากจากการรับของโจร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 660/2480, และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 442/2507) คดีลักแบบพิมพ์ตัวรถไฟไปจากเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ต้องจ่ายเงินแก่การรถไฟ อัยการเรียกเงินจำนวนนี้ไม่ได้ เพราะไม่ชำระค่าทรัพย์สินที่จำเลยลักโดยแท้จริง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 861/2497) จำเลยฉ้อโกงเอาหนังสือสัญญาซึ่งจำเลยเป็นผู้ทำ อัยการเรียกได้แต่ตัวหนังสือสัญญา จะเรียกให้จ่ายเงินตามสัญญาด้วยไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2508 ประชุมใหม่) เข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่ชำระค่าโรงแรม เป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345 อัยการเรียกเงินค่าเข้าอยู่ในโรงแรมไม่ได้ เพราะไม่ชำระเรื่องเรียกทรัพย์สินหรือชำระราคาทรัพย์สิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2197/2516) ความผิดฐานฉ้อโกง หลอกหลวงให้ประกอบการงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344 อัยการไม่มีอำนาจให้จำเลยใช้ค่าแรงงานที่ยังไม่ได้จ่ายแก่ผู้เสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1051/2510, และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3303/2531) ซึ่งทรัพย์สินตัวงานสายสร้อย ซึ่งงานทำไว้เป็นเงิน 300 บาท ราคานี้เป็นราคางานสายสร้อย เมื่อไม่ปรากฏราคาตัวงาน ศาลไม่สั่งให้ชำระค่าตัว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2212/2518) ศาลลงโทษฐานออกเช็คโดยไม่มีเงินตามเช็ค แต่ไม่มีเจตนาฉ้อโกง เป็นกรณีไม่ชำระหนี้ ต้องเรียกร้องราคาทรัพย์สินเป็นคดีแพ่ง ไม่ชำระหนี้ของที่ขายและชำระราคาด้วยเช็ค (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2375/2521) อัยการฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกง ขอให้จริงฟังว่าเป็นเรื่องผู้เสียหายกับจำเลยสมัครใจเล่นแชร์กัน ซึ่งเป็นเรื่องควมรับผิดชอบแพ่งล้วน ๆ มิใช่จำเลยได้ทรัพย์สินไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่มีเจตนาทุจริต อัยการจึงไม่มีสิทธิที่จะเรียกเงินตามสัญญาเล่นแชร์แทนผู้เสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3112/2523) อัยการฟ้องว่าจำเลยบุกรุกที่ดินผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 อัยการมีคำขอให้จำเลยและบริวารออกจากที่ดินที่บุกรุก คำขอดังกล่าวไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลตามคำขอเช่นนั้น ให้ยกคำขอ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3282/2524)

กรณีอัยการขอให้คืนทรัพย์สินของจำเลยให้ผู้เสียหายไม่ได้ เช่น ทรัพย์สินของกลางเป็นของจำเลยซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ยึดเอาไว้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดี คำร้องของอัยการให้ส่งคืนทรัพย์สินของกลางนี้จึงมิใช่คำขอให้คืนหรือชำระราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายได้สูญเสียไป เนื่องจากการกระทำตามมาตรา 43 ที่ให้อำนาจอัยการขอหรือเรียกร้องแทนผู้เสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกา

ที่ 1929/2514)

3.1.7 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

คำฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 บัญญัติว่า จะฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งในสองศาลได้ คือ (1) ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา (2) ศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง กล่าวคือ กฎหมายยอมให้เลือกฟ้องทั้งคดีอาญา และคดีแพ่งรวมกันเป็นคดีเดียวกันต่อศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือจะแยกฟ้องส่วนแพ่งเป็นคดีต่างหากจากคดีอาญาโดยคดีส่วนแพ่งต้องฟ้องต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง แต่จะฟ้องคดีอาญารวมไปกับคดีแพ่งต่อศาลที่มีอำนาจชำระเฉพาะคดีแพ่งเท่านั้นไม่ได้ เช่น ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ส่วนศาลในส่วนภูมิภาคมีอำนาจชำระทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จึงฟ้องต่อศาลเดียวกันได้

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ต้องคำนึงถึงราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลนั้นด้วยหรือไม่ ถ้าฟ้องต่อศาลแขวงซึ่งพิจารณาพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นได้ ในกรณีที่ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินอำนาจของศาลแขวงพิจารณาพิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ต้องแยกดังนี้

- คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งมีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แม้ทรัพย์สินหรือราคานั้นเกินอำนาจศาลแขวงพิจารณาพิพากษา อัยการมีสิทธิขอได้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 บัญญัติว่า คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา เช่น คดีลักทรัพย์ที่ลักเป็นราคามากมายเท่าใด ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 180/2490) คดีแยกยกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 (คำพิพากษาฎีกาที่ 303/2490 และคำพิพากษาฎีกาที่ 2952/2527) คดีฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 (คำพิพากษาฎีกาที่ 488/2490) วินิจฉัยเช่นเดียวกัน

- คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ถ้าคดีส่วนแพ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินอำนาจศาลแขวง ก็ฟ้องต่อศาลแขวงได้เฉพาะคดีส่วนอาญา จะฟ้องคดีส่วนแพ่งต่อศาลแขวงไม่ได้ ต้องฟ้องคดีส่วนแพ่งต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งนั้น เช่น ศาลแพ่ง ศาลแพ่ง

กรุงเทพฯ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลจังหวัด

ข้อสังเกต ปัญหาที่ไม่มีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาโดยตรง แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4419/2528 เทียบเคียงได้ซึ่งวินิจฉัยว่า คดีที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลแขวงในความผิดฐานลักยอก และมีคำขอในส่วนแพ่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินเกินอำนาจศาลแขวงแก่ผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม โจทก์ร่วมไม่อาจถือเอาคำขอในส่วนแพ่งของอัยการเกินคำขอของตนได้ เพราะหากผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองแล้ว ย่อมไม่มีสิทธิยื่นคำขอในส่วนแพ่งอันมีทุนทรัพย์เกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา เมื่อโจทก์ร่วมอุทธรณ์ฝ่ายเดียว ย่อมไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาที่จะให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน และศาลอุทธรณ์ก็ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคำขอในส่วนนี้ด้วย

3.1.8 การพิจารณา

การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40) คือ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น การรับมรดกความ ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีลักยอก มีคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน จำเลยตายในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาคดีอาญาระงับ ส่วนคดีแพ่งในส่วนที่ขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ต้องเลื่อนไปหาตัวผู้รับมรดกความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2493)

การอุทธรณ์ฎีกา ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลพิพากษายกฟ้องคดีส่วนอาญา ให้โจทก์ชนะในคดีส่วนแพ่ง โจทก์ไม่อุทธรณ์คดีส่วนอาญาจำเลยอุทธรณ์คดีส่วนแพ่ง ดังนี้ จำเลยยื่นอุทธรณ์ต่อคดีส่วนแพ่งได้ภายในกำหนด 1 เดือน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 มาฯ 15 วันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 762/2504 ประชุมใหญ่) ข้อสังเกตประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 แก้ไขใหม่ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นในกำหนด 1 เดือน

กำหนดเวลายื่นคำให้การ ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษทางอาญากับเรียกค่าเสียหาย ศาลได้สำนวนลงฟ้องแล้วสั่งประทับฟ้องหมายเรียกจำเลย เป็นการรับฟ้องส่วนแพ่งแล้ว จำเลยยื่นคำให้การในวันสืบพยานโจทก์ได้ ไม่ต้องยื่นภายใน 8 วัน (ปัจจุบัน 15 วัน) ตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคหนึ่ง และศาลหมายเรียกและนักสืบ พยานโจทก์ก็ได้ไม่ต้องนัดพร้อมนัดชี้สองสถานก่อน โจทก์ไม่มีพยานมาศาลในวันนัด และศาลไม่ อนุญาตให้เลื่อน ศาลพิพากษายกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1042-1043/2520)

ข้อสังเกต คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา ถ้าคดีอาญายุติแล้ว การดำเนินคดีส่วน แพ่งใช้กระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ถ้ายังพิจารณารวมกัน ไว้ บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก วันแต่เป็น เรื่องแยกกันได้จริง ๆ

ถ้าการพิจารณาคดีแพ่งทำให้การพิจารณาคดีอาญา เน้นซ้ำหรือติดขัดประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 ให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา และ พิจารณาต่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระ เช่น คดีอาญาที่มีคำขอในทางแพ่งรวมมาด้วย ศาลมี อำนาจใช้ดุลพินิจพิพากษาคดีส่วนอาญาไปก่อนได้ ซึ่งเท่ากับแยกพิจารณาคดีแพ่งเป็นอีกส่วนหนึ่ง ต่างหากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 (คำพิพากษาฎีกาที่ 657/2482) ในกรณีที่ราคาทรัพย์สินส่วนแพ่งไม่แน่นอน ศาลยอมให้เจ้าทรัพย์ไปฟ้องเรียกราคาเป็นคดีใหม่ต่าง หากจากคดีอาญาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1744/2499)

กรณีพยานหลักฐานคดีอาญาไม่เพียงพอพิจารณาคดีแพ่ง ในการพิจารณาคดี ถ้าพยาน หลักฐานที่นำสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอ ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมอีกก็ได้ โดยศาลจะพิพากษาคดีอาญาไปก่อน ส่วนคดีแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้¹⁵ เช่น โจทก์ฟ้อง จำเลยฐานบุกรุกเรียกค่าเสียหาย พยานในข้อหาบุกรุกเพียงพอที่จะพิพากษาได้แล้ว คงมีปัญหาค่า เสียหายซึ่งโต้เถียงกันอยู่ ศาลจะพิพากษาคดีอาญาไปเสียทีเดียว ส่วนคดีแพ่ง ศาลเรียกพยานมา สืบเพิ่มเติมหรือนำสืบตามที่คู่ความอ้างแล้วพิพากษาภายหลังก็ได้

¹⁵ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 42

3.1.9 การพิพากษาคดีส่วนแพ่ง

ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลเจ้าต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา¹⁶ และคำพิพากษาส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่¹⁷ ทั้งนี้ เพราะคดีส่วนแพ่ง เป็นผลจากการกระทำผิดอาญาและข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งอันเป็นมูลที่จะทำให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งรวมอยู่ในข้อเท็จจริงของคดีอาญา ประกอบกับคดีอาญาให้โอกาสแก่จำเลยที่จะต่อสู้คดีได้เต็มที่ยิ่งกว่าคดีแพ่ง กฎหมายจึงให้ศาลต้องถือข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาที่วินิจฉัยไว้เป็นหลักในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง แม้ในกรณีที่โจทก์แยกฟ้องคดีแพ่งเป็นคดีต่างหาก ประเด็นข้อพิพาทที่เกี่ยวกับคดีอาญา เช่น จำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ ศาลที่จะพิพากษาคดีแพ่งจะต้องรอฟังผลของคดีอาญาไปแล้วจึงพิพากษาคดีแพ่งไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2510) แม้ในคดีแพ่งจะปรากฏข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ไม่ตรงกับคดีส่วนอาญา ก็ไม่มีข้อยกเว้นมาให้ถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2936/2524)

เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน ความเห็นของพนักงานสอบสวนที่วินิจฉัยว่าเหตุที่เกิดขึ้นเป็นการสุจริต มิใช่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามความเห็นของพนักงานสอบสวน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4028/2530) การเปรียบเทียบชั้นของพนักงานสอบสวน เพราะผู้ต้องหาได้รับสารภาพ ผลของการเปรียบเทียบชั้นคำพิพากษาคดีส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ศาลไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4949/2528)

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา หมายถึง ข้อเท็จจริงซึ่งศาลคดีส่วนอาญาพิจารณาได้ความเป็นยุติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (5) (6) 227 ปกติศาลจะฟังพยานหลักฐานโจทก์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย ถ้ารับฟังได้ยก

¹⁶ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

¹⁷ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคหนึ่ง

ห้อง ถ้าหักล้างไม่ได้ก็ลงโทษ แต่ถ้าพยานหลักฐานโจทก์รับฟังไม่ได้ ศาลจะยกฟ้องโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาพยานหลักฐานของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 227 ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งศาลพิพากษาไปได้โดยไม่มีการสืบพยาน ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 481/2526)

คดีส่วนอาญาไม่ถือข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง เช่น ศาลฎีกาวินิจฉัยในคดีส่วนแพ่งว่าพยานหลักฐานไม่พลงมาซึ่งบังคับได้ โจทก์ฟ้องคดีอาญาว่าจำเลยใช้พยานปลอม ดังนี้ คำพิพากษาศาลฎีกาในคดีแพ่งผูกพันโจทก์จำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นคู่ความเดียวกันกับคู่ความในคดีดังกล่าวเฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวเป็นเพียงพยานหลักฐานที่จะนำมาประกอบพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญาว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่เท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1446/2526)

หลักเกณฑ์การฟังข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาคดีส่วนอาญา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. คำพิพากษาคดีอาญาที่ชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญาได้ถึงที่สุดแล้ว
2. ข้อเท็จจริงนั้นต้องเป็นประเด็นโดยตรงที่พิพาทกันในคดีอาญา โดยเป็นประเด็นอย่างเดียวกับที่พิพาทในคดีส่วนแพ่ง และคำพิพากษาคดีอาญาจะต้องวินิจฉัยโดยชัดแจ้ง
3. ผู้ที่จะถูกข้อเท็จจริงในคดีอาญามาผูกพัน ต้องเป็นคู่ความในคดี

คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องวินิจฉัยตามกฎหมายแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่" คือ ในคดีส่วนแพ่งต้องวินิจฉัยไปตามกฎหมายแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงคำพิพากษาในอาญา

คดีส่วนแบ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ การเรียกทรัพย์คืนหรือใช้ราคา กับเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องละเมิด

- การเรียกทรัพย์คืนหรือใช้ราคา เช่น อัยการฟ้องคดีลักทรัพย์ และขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แทนผู้เสียหาย การพิพากษาคดีส่วนแบ่งก็ต้องได้ความว่าทรัพย์นั้นเป็นของผู้เสียหายอันจะมีสิทธิเรียกคืนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ซึ่งจำเลยไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้

- การเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องละเมิด เช่น เรื่องความผิดต่อชีวิตหรือร่างกาย หรือขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส มีคำขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ค่าขอส่วนแบ่งเช่นนี้ไม่ต้องด้วยกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 อัยการเรียกแทนผู้เสียหายไม่ได้ กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเอง จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เพียงใดก็เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อละเมิด เช่น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานบุกรุกทำให้เสียทรัพย์และเรียกค่าเสียหาย แม้ศาลพิพากษายกฟ้องความผิดทางอาญาศาลก็ต้องวินิจฉัยว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบในการที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายเพียงไรหรือไม่ ซึ่งศาลจะต้องพิพากษาไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 821/2592) นายจ้างของคนขับรถที่ถูกฟ้องคดีอาญาตกลงยอมรับข้อเท็จจริงตามคดีอาญาศาลถึงข้อเท็จจริงตามคดีอาญานั้น แต่ความรับผิดชอบทางแพ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายส่วนแบ่งศาลลงโทษคนขับรถทั้งสองฝ่ายที่ชนกัน ให้จำคุกคนละ 5 ปีเท่ากัน จะถือว่าทั้งสองฝ่ายประมาทเท่ากันในความรับผิดชอบทางแพ่งด้วยไม่ได้ ศาลกำหนดให้จำเลยรับผิดชอบ 3 ใน 5 ก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1552/2524)

คำขอส่วนแบ่งในกรณีที่จำเลยมิได้กระทำผิดทางอาญา สามารถแยกได้ดังนี้

1. การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หมายถึง จำเลยกระทำการตามที่กล่าวมาในฟ้องโจทก์ แต่จำเลยไม่มีเจตนาทุจริตขาดองค์ประกอบความผิด ศาลจะต้องบังคับคำขอส่วนแบ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 คือ คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เช่น ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลยลักทรัพย์ ขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ แม้ศาลยกฟ้องใน

ความผิดฐานลักทรัพย์เพราะจำเลยไม่มีเจตนาทุจริต แต่ก็บังคับให้จำเลยคืนหรือชำระค่าแก่
 โจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 484/2492,
 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1205/2498 ประชุมใหญ่) คดีที่อัยการเป็นโจทก์ เช่น อัยการเป็นโจทก์
 ฟ้องว่าจำเลยลักทรัพย์ กับขอให้จำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย แม้ศาลพิพากษายก
 ฟ้องส่วนอาญาว่า จำเลยไม่มีเจตนาทุจริต เมื่อคำขอส่วนแพ่งเป็นคำขอที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
 อัยการย่อมมีอำนาจที่จะวางกล่าวเกี่ยวกับคำขอส่วนแพ่งต่อไป ศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจสั่งให้จำเลย
 คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1039/2516 ประชุมใหญ่) อัยการเป็น
 โจทก์ ศาลชั้นต้นไม่ลงโทษจำเลยเพราะฟ้องไม่สมบูรณ์ เมื่อจำเลยรับว่ายกยอกเบี้ยคั้งเงินไป
 อำนาจของอัยการที่จะวางกล่าวเกี่ยวกับคำขอส่วนแพ่งยังคงมีอยู่ต่อไป ศาลจึงมีอำนาจสั่งให้จำ
 เลยคืนเงินจำนวนดังกล่าวแก่ผู้เสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2737/2517) คดีขาดอายุความ
 สิทธิในคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39 (6) อัยการไม่มีสิทธิเรียกทรัพย์สินหรือราคา
 แทนผู้เสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 268/2536)

2. การกระทำของจำเลยเป็นเรื่องทางแพ่งโดยตรง คือ การกระทำของจำเลย
 ไม่เป็นความผิดอาญาตามที่ฟ้อง ถือไม่ได้ว่าคำขอส่วนแพ่งเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
 แยกดังนี้ คดีอัยการเป็นโจทก์ กรณีไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
 43 ศาลจะไม่บังคับคำขอส่วนแพ่งให้ เช่น อัยการฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกง ศาลพิจารณาฟังว่าเป็น
 เรื่องผู้เสียหายและจำเลยสมัครใจเล่นแชร์กัน ซึ่งเป็นเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่งล้วน ๆ มิใช่
 จำเลยได้ทรัพย์สินไป โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่มีเจตนาทุจริต อัยการจึงไม่มีสิทธิที่จะเรียก
 เงินตามสัญญาเล่นแชร์แทนผู้เสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3112/2523) คดีผู้เสียหายเป็น
 โจทก์ ศาลวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งให้ได้ เพราะผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีแพ่งให้จำเลยรับผิดชอบได้
 ทั้งได้เสียค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 จำเลยมีสิทธิ
 ให้การต่อสู้ข้ออ้างของโจทก์ คดีมีประเด็นข้อพิพาททางแพ่งซึ่งศาลต้องวินิจฉัยแม้ไม่เป็นคดี
 แพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การกำหนดราคาและค่าเสียหายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคสอง "ราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยชำระแก่ผู้เสียหาย ให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินค่าขอ" ศาลไม่วินิจฉัยได้ในกรณีที่จำเลยขายทรัพย์สินให้ผู้อื่นไปแล้ว เช่น อัยการฟ้องคดีอาญา และขอให้สั่งคืนของกลางแก่เจ้าทรัพย์ ได้ความเพียงว่าจำเลยได้นำของกลางไปขายแก่บุคคลภายนอกเท่านั้น ยังไม่พอชี้ขาดทางแพ่งให้คืนของกลางแก่เจ้าทรัพย์ เพราะคดีอาจเข้าบท มาตรา 1332 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (คือ ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการ ขาดทอดตลาด ท้องตลาด หรือพ่อค้าที่ขายของชนิดนั้น) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 94/2483) หรือใน กรณีที่ราคาทรัพย์สินส่วนแบ่งไม่แน่นอน เช่น จำเลยลักรถที่ตายไปแล้ว ราคาจริงยังไม่แน่นอน ศาลให้เจ้าทรัพย์ไปฟ้องเรียกราคาโคตตายเป็นคดีใหม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1944/2499) ฟ้องว่ายกยอกเงิน 2 ประเภท แต่ไม่แน่ชัดว่าประเภทละเท่าใด ประเภทหนึ่งขาดอายุความ ฟ้องร้อง ส่วนประเภทที่ยังไม่ขาดอายุความไม่ได้ความว่าเป็นเงินเท่าใด ศาลกล่าวว่าเป็นชั้นนี้ จำเลยยังไม่ต้องคืนหรือใช้ทรัพย์สินได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 861/2504) คดีอาญาขอให้จำเลยคืน หรือใช้ราคาทรัพย์สิน ผู้เสียหายเบิกความราคาทรัพย์สินเกือบสองพันบาท ซึ่งเป็นการไม่แน่นอน โดย ไม่สามารถกำหนดราคาอันแท้จริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 แล้ว ศาลไม่ต้องกำหนดราคาทรัพย์สินนั้น ซึ่งจำเลยจะต้องชำระให้แก่เจ้าทรัพย์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1163/ 2509) เจตก่น่าสืบไม่ได้ว่าเนื้อกระป๋องที่ถูกลักไปมีจำนวนน้ำหนักและราคาเท่าใด ศาลไม่ต้อง กำหนดราคาทรัพย์สินซึ่งจำเลยจะต้องชำระให้แก่เจ้าทรัพย์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1495/2528) อัยการเป็นเจตก่เรียกราคาทรัพย์สินคดีนี้ร้อง จำเลยเถียงว่าใช้ราคาคืนผู้เสียหายแล้ว ข้อที่เกี่ยวข้อง กับการใช้ราคาทรัพย์สิน ศาลให้ไปว่ากล่าวกันทางแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 250/2524)

3.1.10 การคืนทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 48 บัญญัติว่า "เมื่อศาล พิพากษาให้คืนทรัพย์สิน แต่ยังไม่ปรากฏตัวเจ้าของ เมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ รักษาของคืนของนั้นให้แก่เจ้าของไป

ในกรณีที่ปรากฏตัวเจ้าของ ให้ศาลพิพากษาสั่งให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของคินของนั้น ให้แก่เจ้าของไป

เมื่อมีการโต้แย้งกัน ให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของอันแท้จริงในทรัพย์สินนั้นฟ้อง เรียกร้องยังศาลที่มีอำนาจชำระ"

ในคำพิพากษาคดีส่วนแบ่ง กรณีที่คดีมีของกลาง ตามปกติก็ต้องคืนให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น แต่มีบางกรณีผู้เสียหายไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สิน ศาลยอมสั่งให้เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 (คำพิพากษาฎีกาที่ 807/2478) และในกรณีเช่นนี้เมื่อใดปรากฏตัวผู้เป็นเจ้าของแล้ว ให้เจ้าพนักงานรักษาของคินของนั้นแก่เจ้าของไป ถ้าหากมีการโต้แย้งกันว่าใครเป็นเจ้าของที่แท้จริง ให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของอันแท้จริงฟ้อง เรียกร้องยังศาลที่มีอำนาจชำระ การโต้แย้งกันนี้หมายถึง บุคคลที่สามเข้ามาโต้แย้ง ไม่ใช่โต้แย้งระหว่างโจทก์จำเลยในคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1366/2482) เช่น คดีกระทำผิดต่อ พ.ร.บ.ศุลกากร ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้คินของกลางแก่เจ้าของ กรมศุลกากรโต้แย้งว่าผู้ร้องมิใช่เจ้าของตัวจริง และตั้งแตกรมศุลกากรจับยึดของกลาง ไม่มีผู้ใดมาขอคินในกำหนดจึงตกเป็นของแผ่นดิน ดังนี้ ผู้ร้องขอที่จะไปว่ากล่าวเอาเองเป็นคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 48 วรรคสาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 965/2504)

การสั่งคินของกลางโดยไม่มีฟ้องคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 49 แม้จะไม่มีฟ้องคดีส่วนแบ่ง เมื่อศาลพิพากษาคดีส่วนอาญา ศาลจะสั่งให้คินทรัพย์สินของกลางแก่เจ้าของก็ได้ ซึ่งหาที่ดุลพินิจแก่ศาลในกรณีที่สั่ง แม้จะไม่มีคำขอหรือการฟ้องคดีส่วนแบ่ง เช่น ในคดีอาญา แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องโจทก์ ศาลต้องกล่าววินิจฉัยถึงเรื่องของกลาง (คำพิพากษาฎีกาที่ 397/2484) คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อสำคัญเหล่านี้ เป็นอย่างน้อย เช่น คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกลางหรือในเรื่องฟ้องทางแพ่ง¹⁸ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ชำระหนี้ตรปปลอมชื่อของผู้อื่นมา คินทรัพย์สินของกลางให้แก่เจ้าทรัพย์ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 920/2481)

¹⁸ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (9)

3.1.11 การบังคับคดีส่วนแบ่งที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาแก่ผู้เสียหายตามคำร้องของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43, 44 ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา¹⁹ การที่บัญญัติเช่นนี้เพราะในคดีที่พนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือราคาแทนผู้เสียหายนั้น ผู้เสียหายมิได้เป็นโจทก์ในคดีนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 จึงบัญญัติให้ชัดเจนว่า แม้ผู้เสียหายจะไม่ได้เป็นโจทก์โดยที่มีอัยการเป็นโจทก์ฟ้องแทน ก็ให้ถือว่า ผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาด้วยผู้เสียหาย จึงมีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยขาดทอดตลาดเอาชำระหนี้ได้²⁰ โดยไม่ต้องให้อัยการดำเนินคดี และในการบังคับคดีผู้เสียหายต้องเสียค่าธรรมเนียมดังคดีแพ่ง²¹

3.1.12 ค่าธรรมเนียมคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

โดยหลักแล้วการฟ้องคดีอาญาไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล²² แต่ในกรณีที่มิคำขอในส่วนแบ่งไม่ว่าจะขอให้คืน หรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าทดแทน ในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ไม่ว่าจะขอติดมากับฟ้องคดีอาญาหรือจะฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยลำพังก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมดังเช่นคดีแพ่งทั่วไป²³ เว้นแต่กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ และมีคำเรียกร้องให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินติดมากับฟ้องอาญา²⁴ และรวมทั้งกรณีผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการในคดี เช่นว่านั้นด้วย ที่ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเช่นเดียวกันเพราะถือเอาฟ้องของพนักงานอัยการเป็นหลัก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1103-1104/2496) แต่ถ้าศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว พนักงานอัยการไม่ได้อุทธรณ์ ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ร่วมอุทธรณ์ฝ่ายเดียวในคดีส่วน

¹⁹ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50

²⁰ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249

²¹ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง

²²ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 252

²³ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254

²⁴ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคแรก

แพ่งด้วยโจทก์ร่วมต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมอย่างคดีแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 770/2499) แต่ในคดีดังกล่าวถ้าได้มีคำพิพากษา หรือคำสั่งให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินตามคำขอแล้วจะต้องมีการบังคับคดีต่อไป ผู้ที่จะได้รับคืนทรัพย์สินหรือราคานั้นต้องเสียค่าธรรมเนียมเพื่อการบังคับคดีต่อไป²⁵

3.1.13 อายุความคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

โดยเหตุที่อายุความในส่วนอาญาแตกต่างจากส่วนแพ่งกฎหมายจึงต้องกำหนดไว้ว่าการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาให้ถืออายุความอย่างไร โดยแยกพิจารณาเป็น

- บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁶ ถ้าเป็นกรณีที่ไม่มีการฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่ง เนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาดังที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตใน มาตรา 183 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม

ถ้าเป็นกรณีที่มีการฟ้องคดีอาญา สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ถ้าคดีอาญาได้ฟ้องต่อศาลแล้ว แต่คดียังไม่เสร็จเด็ดขาดอายุความ ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับหยุดลง

2. ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเสร็จเด็ดขาดแล้วก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีแพ่ง ย่อมมีกำหนดอายุความในมาตรา 168 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ปัจจุบันแก้ไขเป็นมาตรา 193/32 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)

- บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 วรรค 2 "แต่ถ้าเรียกชดเชยค่าเสียหายในมูลอันเป็นความผิด มีโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา และมีกำหนดอายุความทางอาญาที่ยาวกว่า ท่านให้เอาอายุความที่ยาวกว่านั้นมาบังคับ" ดังนั้นอายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องคดีอาญาดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงได้แก่ มาตรา 448 วรรค 2 ซึ่งให้เอาอายุความทางอาญาที่ยาวกว่านั้นมาบังคับ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคแรกดังกล่าวมาข้างต้นให้บังคับอายุความทางอาญาในทุกกรณี

²⁵ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง

²⁶ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง

ไม่ว่าจะสั้นกว่าหรือยาวกว่าคดีแพ่ง แต่จะถือว่ามาตรา 448 วรรค 2 ถูกยกเลิกไปโดย มาตรา 51 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ไม่ถนัดนัก จึงต้องแปลให้ทั้งสองมาตรากลมกลืนกัน คือ มาตรา 448 วรรค 2 เป็นเพียงวางหลักทั่วไปให้ถืออายุความทางอาญาที่ยาวกว่าเป็นหลักในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องคดีอาญา แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่เข้าตาม มาตรา 51 วรรคหนึ่งวรรคใดก็บังคับไปตามวรรคนั้น ๆ ถ้ากรณีไม่เข้าตาม มาตรา 51 ก็ต้องเป็นไปตาม มาตรา 448 วรรค 2 กรณีที่ไม่เข้าตาม มาตรา 51 ก็เช่นคดีที่มีการฟ้องทางอาญาไปแล้วแต่ศาลไม่มีคำพิพากษามาว่าให้ลงโทษหรือยกฟ้อง เช่นศาลสั่งจำคุกนายคดีเพราะจำเลยตาย เป็นต้น²⁷

3.2 การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดแก่ผู้เสียหายในประเทศไทย

ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้นเมื่อผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา นอกจากผู้เสียหายนั้นจะสามารถฟ้องให้มีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้แล้วยังสามารถเรียกร้องให้มีการชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้กระทำความผิดไปพร้อม ๆ กันได้โดยวิธีการดำเนินคดีที่เรียกว่า "คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดแก่ผู้เสียหายในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นการทดแทนความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) อย่างหนึ่งแต่เป็นการชดเชยค่าเสียหายในความหมายแคบเฉพาะในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น ที่ให้อำนาจแก่ผู้เสียหาย หรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องขอค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดได้ และรูปแบบของการชดเชยนั้นก็มีความหมายอย่างแคบเช่นเดียวกัน คือเป็นค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินอย่างเดียว ไม่มีการชดเชยในลักษณะการขอขมาลาโทษ หรือการบริการต่อตัวผู้เสียหายหรือรัฐ เหมือนอย่างในต่างประเทศ แต่ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์นั้น ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการ มีสิทธิขอให้คืนทรัพย์ได้ และในส่วนของศาลในการตัดสินคดีนั้น ศาลต้องพิจารณาให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเท่าที่เกิดความเสียหายขึ้นจริงเท่านั้น

²⁷คณิง ฉายชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 149-150.

จะพิจารณาให้ชดเชยค่าเสียหายเกินกว่าที่เกิดความเสียหายขึ้นจริง เพื่อเป็นการลงโทษไม่ได้ ซึ่งถือหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นบทสำคัญในการพิจารณาว่าใครจะเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้อง และจะดำเนินคดีในส่วนนี้อย่างไร แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีในส่วนนี้ยังมีข้อบกพร่องและปัญหามากมาย ทั้งปัญหาในข้อกฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติ ตลอดจนปัญหาในการบังคับคดี ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายและไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างเต็มที่ตามวิถีทางและสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมาย

3.2.1 การฟ้องขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินในคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

เดิมที่นั้นแนวความคิดทางละเมิดและทางอาญายังไม่แยกจากกัน การกำหนดค่าเสียหายจะเป็นไปในทางลงโทษมากกว่าที่จะคำนึงถึงความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดแก่ผู้เสียหาย ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ได้มีการแยกหลักเกณฑ์ในเรื่องความรับผิดทางละเมิดออกจากความรับผิดทางอาญาเมื่อศตวรรษที่ 6 โดยบัญญัติไว้ใน Corpus Juris Civilis ให้ละเมิดเป็นข้อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่งในทางแพ่ง ที่จะต้องมีการชดเชยค่าเสียหายกัน มิได้บัญญัติไว้รวมกันกับความรับผิดทางอาญาเหมือนดังในกฎหมาย 12 โต๊ะ (The XII Tables) ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เพิ่งจะได้มีการแยกความรับผิดทางละเมิดออกจากความรับผิดทางอาญาในศตวรรษที่ 13 กล่าวคือ ในช่วงระยะเวลานี้ได้มีระบบหมายเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ โดยกำหนดให้เอกชนผู้เสียหายต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกผู้ที่จะมาเป็นจำเลยมาให้การ ทำให้เกิดหมายเรียกเฉพาะคดีต่าง ๆ รวมทั้ง "หมายเรียกคดีละเมิด" (Writ of Tresspass) อันเป็นจุดเริ่มของละเมิดในทางแพ่ง²⁸

สำหรับประเทศไทย แต่เดิมมาความรับผิดทางแพ่งในเรื่องละเมิดยังมิได้แยกออกจากความรับผิดทางอาญาเช่นกัน จนกระทั่งมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 ของกฎหมายลักษณะอาญานี้ได้วางหลักแยกความแตกต่างระหว่างลักษณะทางอาญา

²⁸ คัมภีร์ แก้วเจริญ, "ค่าเสียหายในคดีละเมิด", วารสารกฎหมายจุฬา

และทางแพ่ง จะเป็นการละเมิดทุกกรณีซึ่งเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญาและเป็นสิทธิฟ้องร้องของผู้เสียหายโดยเฉพาะเพื่อเรียกเอาค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตน

จากบทบัญญัติ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 25 วรรคแรก และ มาตรา 33 ก็ได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาเรื่องเดียวกันหรือที่เกี่ยวข้องกันเพื่อความสะดวก รวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและคู่ความนั่นเอง นอกจากนี้การที่ผู้เสียหายสามารถขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ตาม มาตรา 30 และการที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายตามมาตรา 31 ก็ถือเป็นการรวมการพิจารณาคดีเช่นเดียวกัน ส่วนบุคคลที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาก็มีสิทธิโดยเฉพาะที่จะฟ้องคดีต่อศาลเป็น "การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" ซึ่งรวมการขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินด้วย มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40-51 ที่เป็นบทบัญญัติสำหรับผู้เสียหายทางแพ่งจากการกระทำความผิดอาญา และพนักงานอัยการต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้โดยการวางหลักกฎหมายโดยคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นส่วนใหญ่

ความมุ่งหมายของการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งรวมการขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินด้วยนั้น ในมาตรา 40 คือ การขยายอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีออกไป โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ด้วย เช่น ศาลอาญา ซึ่งโดยปกติไม่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง แต่ตาม มาตรา 40 นี้ก็มีอำนาจชำระคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ด้วย เช่นเดียวกัน ถ้าศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใด ก็มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ด้วย แม้ทนายจะเกินอำนาจศาลแขวง นอกจากนี้ยังต้องถือว่าศาลที่มีอำนาจชำระคดีอาญามีอำนาจชำระคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยไม่ต้องคำนึงถึงเขตอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย คือถือว่า มาตรา 40 นี้เป็นบทบัญญัติพิเศษให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีอาญาไว้ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในอันที่จะไม่ต้องพิจารณาสองครั้ง คือในศาลที่ชำระคดีอาญาครั้งหนึ่งและในศาลที่ชำระคดีแพ่งอีกครั้งหนึ่ง²⁹

²⁹หยุด แสงอุทัย" ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, (กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2507), หน้า 455-456.

3.2.2 ความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญามีที่มาจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งออกประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2451 และเป็นกฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยบัญญัติไว้ว่า มาตรา 1 ว่าด้วยข้อบังคับต่าง ๆ หมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินและขอค่าเสียหาย (มาตรา 87-96) และเรียกว่า "การฟ้องคดีทางแพ่งอันเกี่ยวด้วยความผิดฐานอาญา" แต่บทบัญญัติที่เป็นที่มาของการรื้อฟื้นงานแก่พนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือให้ชำระค่าเสียหายได้บัญญัติไว้ก่อนหน้าที่กฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้บังคับแล้ว คือ พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 มีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 1 "ในคดีเรื่องลักทรัพย์ แย่งชิง รังราว ปล้นทางบก ทางน้ำ ก้นชก น้อรง ยกยอกทรัพย์ผู้อื่นเป็นประโยชน์ของตนในทางอาญา และรับของโจรใด ๆ ที่เจ้าพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำหากกล่าวโทษผู้กระทำผิดตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษนั้น เพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาของทรัพย์สิน ซึ่งผู้เจ้าของได้เสียไปโดยผิดกฎหมายในคดีอาญาที่ว่ามาแล้วนั้นคืนจากผู้ต้องหาได้"

มาตรา 2 "คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สินดังกล่าวแล้วนั้นให้เจ้าพนักงานอัยการยื่นรวมกันกับข้อหาในความอาญา หรือให้ทำเป็นคำร้องยื่นในเวลาใดเวลาหนึ่ง ระหว่างที่ศาลเดิมพิจารณาความอาญานั้นอยู่ก็ได้ คำพิพากษาในเรื่องเรียกทรัพย์สินนี้ ให้ชี้ขาดลงไว้คำพิพากษาคดีอาญาส่วนหนึ่งด้วย คดีเช่นนี้จะแยกฟ้องเป็นความแพ่งเมื่อภายหลังคำพิพากษาในความอาญานั้นถึงที่สุดแล้วก็ได้"

มาตรา 3 "ในทางพิจารณา ถ้าพยานหลักฐานที่ได้สืบนั้นไม่เป็นที่เพียงพอ จะให้รู้ชัดได้ว่าจำนวนหรือราคาทรัพย์สินนั้นมากน้อยอย่างไร หรือใครเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นแล้วศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ไต่สวนต่อไปและเรียกพยานหลักฐานมาสืบประกอบเพิ่มเติมอีก

ในคดีเช่นนี้ ศาลจะยังไม่ทำคำชี้ขาดเรื่องเรียกทรัพย์สินและค่าเสียหายนั้นลงในคำพิพากษาคืออาญาก่อน และจะรอไว้วินิจฉัยเป็นคำสั่งต่อที่หลังก็ได้"

มาตรา 4 "ถ้าการวินิจฉัยเพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าจำนวนทรัพย์สินที่ควรจะได้แก่ผู้ต้องเสียหายมากน้อยเพียงไรนั้น จะทำให้เป็นการชักช้าแก่คดีที่พิจารณาอยู่ เช่นจะต้องคิดหักชำระบัญชีที่ยุ่งยากต่อกัน เป็นต้น ดังนี้แล้ว ศาลมีอำนาจจะสั่งให้แยกคดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สินนั้นออกเสียจากความอาญา และให้พิจารณาคดีนั้นไปต่างหากส่วนหนึ่งก็ได้ ตามความในมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้"

มาตรา 5 "เมื่อศาลได้พิพากษาให้คืนทรัพย์สิน หรือให้ชำระราคาทรัพย์สินแก่เจ้าพนักงานอัยการ แต่ทรัพย์สินนั้นไม่ได้อยู่ในความรักษาของศาลแล้ว ก็ให้เป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องขอให้ศาลบังคับคดีไปตามคำตัดสิน และจะต้องทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นเพื่อตนเองจะได้รับทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินคืน"

มาตรา 6 "ห้ามไม่ให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมแก่เจ้าพนักงานอัยการ ในการที่เป็นผู้ฟ้องเดิม หรือยื่นคำร้องขอเรียกทรัพย์สินนั้นเลย แต่ให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นเองเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาชั้นหลังคำพิพากษาทุกอย่าง จำเลยในคดีอาญาเรื่องนั้นจะต้องรับผิดชอบเสียค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมตามที่กล่าวข้างบนแล้วแทบทั้งสิ้นกับทั้งจะต้องใช้ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ซึ่งจะมีขึ้นเหมือนกับคดีเรื่องนั้น ได้ว่ากล่าวกันทางแพ่งธรรมดาด้วย เมื่อทรัพย์สินสมบัติของจำเลยนั้นได้เอามาใช้ทุนทรัพย์สินที่ต้องเสียหายเสร็จแล้วและยังเหลืออยู่เท่าใด จึงเอามาใช้ค่าเสียหายและค่าธรรมเนียมที่กล่าวนั้นตามมากน้อย"

จะเห็นได้ว่าทั้งพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นี้เองคือที่มาแห่งบทบัญญัติเรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน ส่วนว่าจะได้รับอิทธิพลจากประเทศใดนั้นไม่ปรากฏแน่ชัด แต่จากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายในช่วงที่มีการร่าง

กฎหมายดังกล่าวซึ่งเป็นช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศทางยุโรป ตะวันตกหลายประเทศ ประกอบกับในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นั้น พิจารณา จากคำปรารภในการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวจะเห็นว่า มีนักกฎหมายต่างประเทศหลายท่าน เป็นกรรมการร่วมในการแก้ไขด้วย เช่น มองซิเออร์โรแลงยัคแมงส์ (เสนาบดีชาวเบลเยียม) มองซิเออร์ยอร์ช ปาดู (เนติบัณฑิตฝรั่งเศส) มองซิเออร์ริชาร์ด ยัคส์ เกอกแปตริก (เนติบัณฑิตเบลเยียม) หมอโรตกิจิมาเซา (เนติบัณฑิตญี่ปุ่น) เป็นต้น จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า คงได้รับอิทธิพลมาจากบุคคลดังกล่าวด้วย

3.2.3 ที่มาของอำนาจดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาของพนักงานอัยการ

เนื่องจากประเทศไทยใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย ดังนั้นที่มาของอำนาจ พนักงานอัยการโดยทั่วไปจึงมาจากบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิษย์พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 และบทบัญญัติของกฎหมายที่ยังคงใช้อยู่ใน ปัจจุบันซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจของพนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจนและเป็นบทบาทสำคัญ ก็คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁰

ประการแรก อำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือการดำเนินคดีอาญา ตามหน้าที่ของพนักงานอัยการนั่นเอง ในประการที่สอง เป็นอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองรักษา สิทธิ เสรีภาพและผลประโยชน์ของสาธารณชน และยังมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองประโยชน์ของ ประชาชนตามดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะดำเนินการตามสมควร ซึ่งมีในกฎหมายหลายฉบับ แต่กฎหมายที่เป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญา ก็คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³¹

³⁰ สมเจตน์ อำนวยสวัสดิ์, "ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 7.

³¹ กุลพล พลวัน, "ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย," วารสารอัยการ 9 (พฤษภาคม 2527) ; 74.

และตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (2) ได้บัญญัติบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ เป็นเรื่องการดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาล ถือเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการในทางแพ่ง พนักงานอัยการจะใช้หลักในการดำเนินคดีอาญาที่ว่าใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีโดยอิสระมาชี้ในทางแพ่งไม่ได้ เนื่องจากมีที่มาของการดำเนินคดีต่างกัน³⁴

3.2.5 เหตุผลในการให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย

การฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายนี้ก็ เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะรวมการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีเนื้อหา หรือ มูลคดีเรื่องเดียวเข้าด้วยกัน เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล และคู่ความนั่นเอง³⁵ นอกจากนั้นในจากรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 404-14/2515 ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2515 ท่านอาจารย์ประมูล สุวรรณศร ได้ให้ความเห็นในประเด็นที่เสนอว่าควรจะบัญญัติไม่ให้ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญารวมกันหรือไม่ว่า "จะยกเลิกหลักในเรื่องให้ฟ้องรวมกันย่อมไม่เป็นการสมควร เพราะในการยอมให้ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นมีประโยชน์อยู่เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ผู้เสียหายเขายอมขอยื่นฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายมาด้วยพร้อมกัน โดยมีต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหากอีกคดีหนึ่งซึ่งจะทำให้เสียเวลามาก" เหตุผลเช่นเดียวกับการที่ยอมให้พนักงานอัยการที่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีตามมาตรา 43 สามารถเรียกทรัพย์สินคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายได้ ก็เพื่อมิให้ผู้เสียหายต้องไปฟ้องคดีแพ่งเป็นคดีใหม่อีกคดีต่างหาก อีกทั้งการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาโดย

³⁴สมเจตน์ อำนวยสวัสดิ์, "ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการในประเทศไทย," หน้า 48.

³⁵มยุ รัตนาสิน, "การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา : ศึกษาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 20.

ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองนั้นจะต้องเสียค่าธรรมเนียมมาก เพราะจะต้องเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งคิดจากทุนทรัพย์ในคดีแพ่งนั้น ถ้าความเสียหายมากค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้นด้วย³⁶ และนอกจากนี้ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เช่น ค่าคำร้องคำขอ ตลอดจนค่าส่งประเด็นก็ถือตามคดีแพ่ง³⁷ แต่ถ้าพนักงานอัยการฟ้องแทนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมตาม มาตรา 253 แม้ผู้เสียหายจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกและพนักงานอัยการยังสามารถฟ้องต่อศาลแขวงได้แทนแม้ราคาทรัพย์นั้นจะเกินกว่า 40,000 บาท ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาคดีส่วนแพ่งนี้ได้ไม่ถือว่าเป็นการเกินอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

3.3 ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่ง

บทบัญญัติกฎหมายที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันและได้บัญญัติหลักการหรือแนวทางเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ คือ พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ดำเนินคดี" ไว้ในมาตรา 4 ว่า "ดำเนินการไปตามอำนาจและหน้าที่ในทางอรรถคดีของพนักงานอัยการ" ซึ่งพนักงานอัยการจะมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาจากบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งสามารถอธิบายบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายเพื่อให้เห็นแนวทางหรือขอบเขตการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการได้ตามลำดับดังนี้

พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2498

พระราชบัญญัตินี้ ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งไว้ในมาตราต่อไปนี้ คือ

³⁶อมรรตน์ กรियाผล, "ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร," หน้า 7.

³⁷กระทรวงยุติธรรม, คู่มือตุลาการ (แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 2) (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชูติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 492.

มาตรา 6 ให้พนักงานอัยการไว้เป็นนายแผ่นดินประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นทุกศาล

มาตรา 11 (2) ในคดีแพ่ง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ

(3) ในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรืออาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมกับเจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่ราชการก็ดี เมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการจะรับแก้ต่างก็ได้

(4) ในคดีแพ่งที่เทศบาลหรือสุขาภิบาลเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลยซึ่งมิใช่เป็นคดีที่พิพาทกับรัฐบาล เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควรจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างก็ได้

(5) ในคดีแพ่งที่นิติบุคคลซึ่งได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น เป็นโจทก์หรือเป็นจำเลย และมิใช่เป็นคดีที่พิพาทกับรัฐบาล เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควรจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างก็ได้

(6) ในคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ก็ได้

(7) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น และในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ

และจากบทบัญญัติใน พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11(2) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า นอกจากพนักงานอัยการจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้แล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติไว้ และในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งแล้ว กฎหมายอื่นที่ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ มีดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในคดีแพ่งที่พนักงานอัยการจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับส่วนใหญ่ว่าจะบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้คือ

- ร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนที่ไร้ความสามารถ และร้องขอให้ศาลสั่งถอนคำสั่งที่ได้สั่งให้เป็นคนที่ไร้ความสามารถ
- ร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และร้องขอให้ศาลสั่งถอนคำสั่งที่ได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ
- ร้องขอให้ศาลสั่งการทำให้พาลงตามที่จำเป็น เพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่
- ร้องขอให้ศาลสั่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป จัดทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ หรือร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้จัดการหาประกันหรือแจ้งรายการทรัพย์สิน หรือถอดถอนผู้จัดการ หรือตั้งผู้ถอนแทนต่อไป เมื่อมีเหตุอันสมควร
- ร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ฯลฯ ให้เป็นคนสาบสูญ และร้องขอให้ศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญ
- ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวในกรณีที่ผู้จัดการนิติบุคคลว่างลงและถ้าที่ตำแหน่งว่างไว้จะเกิดเสียหาย
- ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะการในกรณีที่ผู้จัดการนิติบุคคลมีประโยชน์ได้เสียหรือเป็นปฏิปักษ์กับนิติบุคคล
- ร้องขอให้ศาลกำหนดชื่อ สำนักงาน วิธีแต่งตั้ง ถอดถอนผู้จัดการของมูลนิธิในกรณีที่ผู้ตั้งมูลนิธิตายเสียก่อนจะกำหนดไว้
- ร้องขอให้ศาลสั่งถอดถอนผู้จัดการมูลนิธิ และแต่งตั้งคนใหม่แทนในกรณีที่ผู้จัดการจัดการผิดพลาดเสื่อมเสีย ฯลฯ
- ร้องขอให้ศาลสั่งเลิกมูลนิธิ และแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี
- ร้องขอให้ศาลสั่งจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิที่สิ้นสุดลงไว้ให้แก่บุคคลซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธินั้น
- ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนบริษัทที่เลิกกัน เพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย โดยไม่มีผู้ชำระบัญชี ตามข้อสัญญาหรือข้อบังคับของห้างหุ้นส่วนบริษัทนั้น

- ร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมติของสมาคม ที่ลงมติโดยฝ่าฝืนข้อบังคับหรือกฎหมาย
- ร้องขอให้ศาลสั่งเลิกสมาคมและตั้งผู้ชำระบัญชี
- ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้อื่นนอกจากภริยาหรือสามี เป็นผู้อนุมาลหรือผู้พิทักษ์เมื่อมี

เหตุสำคัญ

- เป็นโจทก์ในคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม หรือคดีอุทลุม
- ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้ปกครอง และร้องขอให้พิสูจน์ว่าบุคคลที่ศาลตั้งหรือที่บิดามารดาตั้งให้เป็นผู้ปกครองโดยพิสัยกรรม เป็นผู้ต้องห้ามตามกฎหมาย เมื่อศาลพิพากษาเพิกถอนคำสั่งตั้งผู้ปกครองและมีคำสั่งเกี่ยวกับผู้ปกครองต่อไปตามที่เห็นสมควร

- ร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ปกครองหาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง

- ร้องขอให้ศาลถอนผู้ปกครอง
- ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรม การเลิกรับบุตรบุญธรรม
- ฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรม เกี่ยวกับการขอเลิกรับบุตรบุญธรรม
- ร้องขอให้ศาลสั่งตั้งผู้ปกครอง ผู้อนุมาล หรือผู้พิทักษ์ ในกรณีที่มีรดกตกทอดแก่ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต หรือผู้ไม่สามารถจัดการงานของตนได้ และถ้าบุคคลนั้นยังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุมาล หรือผู้พิทักษ์

- ร้องขอให้รัฐบาลให้อำนาจจัดตั้งมูลนิธิซึ่งก่อตั้งโดยพิสัยกรรมขึ้น เป็นนิติบุคคล
- ร้องขอให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินที่กำหนดไว้ในพิสัยกรรม ำจัดตั้ง เป็นมูลนิธิให้แก่บุคคลอื่น ในเมื่อมูลนิธินั้นจัดตั้งขึ้นไม่ได้ตามวัตถุประสงค์
- ร้องขอให้ศาลจัดตั้งผู้จัดการมรดกในกรณีเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพิสัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์ หรือผู้จัดการ หรือทายาทไม่สามารถหรือไม่เต็มใจจะจัดการ หรือข้อกำหนดพิสัยกรรมไม่มีผลบังคับ

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

- ร้องขอให้ศาลสั่งถอนสัญชาติไทยของบุคคลซึ่งได้มาโดยการเกิดในราชอาณาจักร แต่บิดาเป็นคนต่างด้าว และได้กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการกระทบกระเทือนความมั่นคงหรือขัดผลประโยชน์ของรัฐ ฯลฯ (มาตรา 17)

พระราชบัญญัติ คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

- โต้แย้งคัดค้านการขอพิสูจน์สัญชาติของผู้ที่เข้ามาในราชอาณาจักร อ้างตนว่าเป็นคนไทย (มาตรา 57)

พระราชบัญญัติ เรือไทย พ.ศ. 2481

- ร้องขอให้ศาลสั่งขายทอดตลาดเรือไทยที่ตกเป็นของผู้ไม่ต้องด้วยลักษณะที่จะถือกรรมสิทธิ์เรือไทยได้ (มาตรา 31)
- ร้องขอให้ศาลสั่งขายทอดตลาดหุ้นในบริษัทซึ่งเป็นเจ้าของเรือไทย ซึ่งจำนวนหุ้นได้บกพร่องจนทำให้บริษัทนั้นขาดลักษณะ ที่จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เรือไทยได้ (มาตรา 34)

พระราชบัญญัติ พระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498

- ว่าความในศาลพลเรือนชั้นยึดทรัพย์ของคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารแทนอัยการทหารต่อไปจนกว่าจะถึงที่สุด (มาตรา 52)

พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการทុจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518

- ร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัย ว่าทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่คณะกรรมการวินิจฉัยว่า เป็นทรัพย์สินที่ร่ำรวยขึ้นโดยผิดปกติเป็นของแผ่นดิน (มาตรา 20)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

- ศาลอาจตั้งให้เข้าไปเป็นผู้แทนเฉพาะคดี ให้แก่ผู้ไร้ความสามารถที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ (มาตรา 56 วรรคท้าย)

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการมีดังนี้

- ร้องขอให้ศาลกำหนดโทษผู้กระทำผิดเสียหายหมิ่นนกรณินที่ผู้กระทำผิดยังไม่ได้รับโทษหรือกำลังรับโทษอยู่ และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษาหนักกว่าในกรณีกำหนดตามกฎหมายบัญญัติในภายหลัง (มาตรา 3)

- ร้องขอให้ศาลสั่งระงับการบังคับวิธีกร เพื่อความปลอดภัย หรือสั่งให้รับผลคดีตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง ซึ่งมีเงื่อนไขอันไม่อาจนำมาบังคับแก่กรณีของผู้นั้นหรือตามกฎหมายฉบับหลังเป็นคุณแก่ผู้นั้นยิ่งกว่า (มาตรา 15)

- เสนอให้ศาลทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของพฤติการณ์เกี่ยวกับการบังคับวิธีกร เพื่อความปลอดภัย เพื่อให้ศาลพิจารณาสั่งเพิกถอนหรืองดการบังคับวิธีกร เพื่อความปลอดภัยไว้ชั่วคราว (มาตรา 16)

- แดลงให้ศาลทราบถึงพฤติการณ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อให้ศาลพิจารณาเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก (มาตรา 27)

- ฟ้องขอให้กักกันจำเลยโดยจะขอรวมกันไปในฟ้องคดีอื่น เป็นมูลให้ เกิดอำนาจฟ้องหรือจะฟ้องภายหลังก็ได้ (มาตรา 43)

- เสนอให้ศาลสั่งเรียกประกันทัณฑ์บนจากผู้ที่จะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น (มาตรา 46)

- ขอให้ศาลแก้ไขเพิ่มเติม เพิกถอน หรือกำหนดเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติใหม่เมื่อพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติได้เปลี่ยนแปลงไป

- แดลงให้ศาลทราบถึงการที่ผู้กระทำผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ เพื่อให้ศาลตักเตือนผู้กระทำผิดหรือกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งขอไว้ (มาตรา 57)

- เสนอให้ศาลทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในพฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งซึ่งศาลได้สั่งในกรณีที่ได้เกืออายุเกินกว่า 7 ปี แต่ยังไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเพื่อให้ศาลเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งใหม่ (มาตรา 74)

และบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการมีดังนี้

- ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในระยะใดก่อนคดีเสร็จ ได้ตรวจค้นคดีอาญาที่มีข้อความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้ว (มาตรา 31)

- ร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการที่ผู้เสียหายจะกระทำห้คดีของอัยการเสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ (มาตรา 32)

- ยื่นฟ้องคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้วถอนฟ้องคดีนั้นเสีย เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อสังคม (มาตรา 36)

- ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้จำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สินแทนผู้เสียหายในคดีอาญาในความผิดอาญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินตามที่ได้ระบุไว้ (มาตรา 43)

- ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยคนที่ต้องควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายหรือจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล (มาตรา 90)

จากบทบัญญัติต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนอกจากการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งซึ่งถือเป็นงานหลักของพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการยังมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติกฎหมายอื่น ๆ อีก ซึ่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (2) ได้บัญญัติเป็นหลักหรือแนวทางเกี่ยวกับอำนาจในการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการว่าให้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติไว้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา เกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติไว้โดย เฉพาะ จะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการมีจำนวนมากซึ่งล้วนแต่เกี่ยวกับสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนรวมทั้งสิ้น

และในการขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายในคดีอาญานี้ มีบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจนให้มืออำนาจกระทำได้ ซึ่งอยู่ในขอบเขตลักษณะการทำงานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ คือเพื่อคุ้มครองสิทธิ และผลประโยชน์ของประชาชนโดยทั่วไป โดยที่กรมอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในฝ่ายบริหารในกระบวนการยุติธรรมนอกจากจะปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยอันเป็นการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรมซึ่งเป็นหน้าที่ในการรับผิดชอบสูงสุดของรัฐ แต่ยังมีภาระหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการรักษาสิทธิผลประโยชน์ของประชาชนอีกมากมายที่บัญญัติตามกฎหมายต่าง ๆ

แต่การขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย มิใช่แนวความคิดที่อำนาจพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งล้วน ๆ เพราะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยเป็นคดีอาญาอยู่แต่มีคำขอทางแพ่งรวมอยู่ด้วย และวิธีการดำเนินคดีหรือวิธีพิจารณาความในส่วนนี้จะต่างกับการดำเนินคดีแพ่งล้วน ๆ ของพนักงานอัยการ กล่าวคือ การดำเนินคดีแพ่งล้วน ๆ ของพนักงานอัยการมีลักษณะในการเริ่มต้นคดี 2 ประเภท³⁸ คือ

1. คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ที่พนักงานอัยการเข้าไปในคดีในฐานะตัวความหรือคู่ความเอง
2. คดีที่ว่าต่างหรือแก้ต่าง ที่พนักงานอัยการเข้าไปในคดีและดำเนินคดีอย่างทนายความทำหน้าที่ว่าต่างหรือแก้ต่างให้กับตัวความ³⁹

ส่วนการขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายในคดีอาญา มิใช่การดำเนินคดีแพ่งที่พนักงานอัยการทำหน้าที่ทนายความให้ผู้เสียหายโดยตรง แต่เป็นการดำเนินคดี

³⁸สมเจตน์ อำนวยสวัสดิ์, "ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 12.

³⁹พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (2) (3) (4) (5) (8).

อาญาแทนรัฐต่อจำเลยในความผิดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำความผิด กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานอัยการในการขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายได้เสียในคราวเดียวกัน เป็นการลดจำนวนคดีที่มาสู่ศาลและเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายอีกทางหนึ่ง จึงเป็นข้อแตกต่างที่สำคัญในการดำเนินคดีทางแพ่งประเภทนี้กับการดำเนินคดีแพ่งโดยทั่วไปของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (2) ซึ่งควรได้มีการแก้ไขหรือบัญญัติกำหนดแนวทางหรืออำนาจในจุดนี้ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการใช้อำนาจในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพื่อคุ้มครองและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยให้อำนาจพนักงานอัยการดำเนินคดีในส่วนนี้ได้อย่างเต็มที่ทั้งในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว และที่เป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ฐาน เจ้าพนักงาน ยกยอกทรัพย์ เจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ หรือเจ้าพนักงานรับสินบน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147-158 หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ฐาน เจ้าพนักงานในการยุติธรรมรับสินบน ตามประมวลกฎหมาย มาตรา 201 เหล่านี้เป็นต้น ที่นอกจากจะเกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายในทางทรัพย์สินแล้วยังถือเป็นความเสียหายต่อรัฐที่รัฐต้องเอาโทษทางอาญาด้วย คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย พนักงานอัยการจึงมีความสมควรอย่างยิ่งที่จะดำเนินคดี และบังคับคดีแทนผู้เสียหายได้ หากมีบทบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน ดังเช่นในกรณีพนักงานอัยการแก้ต่างศาลในคดียึดทรัพย์นายประกัน⁴⁰

⁴⁰กรมอัยการ, "คู่มือการดำเนินคดีแพ่งในหน้าที่พนักงานอัยการ กรมอัยการ พ.ศ. 2535," (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2535), หน้า 217.